

STABBARP

Sammanfattning av kol- och lerbrytningen i Stabbarps gruva.

1867 - 1920



Stawfordska Sällskapet

Lars Dahlbom
2010

Noteringar rörande Stabbarps gruva

Företaget

Bolaget "Nya Skånska Stenkolsbolaget" bildades 1867 av greve A. E. von Rosen, bildhuggare Jean Molin, direktör E. Molin och fabrikör C. F. Svanberg. Pga dålig lönsamhet lades verksamheten ner 1869.

1872 ombildades bolaget till "Eslöfs Stenkolsgrufveaktiebolag".

1878 var det åter dags för en ombildning av företaget till "Stabbarps Aktiebolag". Orsaken var brist på kapital.

1888 uppgick företaget i Höganäsbolaget som bedrev verksamhet här fram till 1920

Schakten

Schakt John Ericson. 15 m djupt. Avsänktes 1867 till en yngre flöts som innehöll skräpkol men också användbar eldfast lera. Drevs under de 3 sista månaderna av 1867. Ras förhindrade fortsatt användning.

Schakt Jean Molin anlades 1867-1868 endast ca 35 m från John Ericson. Namngivet efter bildhuggaren Johan Molin som var en av grundarna. Från detta schakt bearbetades en flöts belägen ca 2 m under den vid John Ericson. Schaktet var runt med en diameter = 3,3 m och avdelat för separering av uppfordring och ventilation. Brytning av kol och lera pågick under ett par år varefter schaktet fick vattenfyllas. 1873 blev det åter iståndsatt och bearbetning återstartades. 1878 fördjupades schaktet och brytningen fortsatte i ca 5 år, därefter ett uppehåll i ca 5 år och, efter det att Höganäsbolaget tagit över, ytterligare 11 år fram till 1899.

Schakt II anlades 1873, samtidigt som Jean Molin återstartades. 21 m djupt och rektangelformat (1,5 x 2 m). Här användes två lokomobiler för vattenuppfordring. Från detta schakt bearbetades både flöts John Ericson och flöts Jean Molin. All brytning upphörde 1878 och därefter blev det endast använt som ventilationsschakt.

Schakt Trolle. Namngiven efter 1:ste hovjägmästare, friherre Nils Trolle, Trollenäs. (Stabbarpsfältet ligger på Trollenäs' mark). För att kunna komma åt intressanta områden av gruvan anlades schakt Trolle ca 330 m från Jean Molin. Problem med vatten begränsade djupet till 63 m. Sänkningen pågick till 1901 och brytning fortsatte fram till 1904.

Schakt III. Väster om Trolle påbörjades schakt III men fullbordades inte pga flytsand.

Dagbrott. Norr om Jean Molin har lera brutits i ett dagbrott sedan 1898. Ur dagbrottet hämtades icke-eldfast lera samt en ringa mängd dålig stenkol. Bearbetning pågick till 1920.

Förädling

Tegelverk. Vid nystarten 1872 anlades ett mindre tegelbruk i anslutning till schakten. Då efterfrågan på teglen var stor, byggdes en ny större anläggningen 1875. Denna anläggning hade en beräknad kapacitet på 5 000 ton chamottetegel per år. Teglen stämplades ursprungligen Prima Eldfast ESLÖF men ändrades småningom till STABBARP och *STABBARP*. Till att börja med inköptes chamotte från Billesholm men ganska snart började man bränna chamotte på den egna stjärnleran. Från Billesholm inköptes också kol till ugnarna eftersom förbrukningen översteg den mängd man kunde få fram i den egna gruvan. Produkterna ansågs hålla hög kvalitet och var

efterfrågade. 1881 brann tegelbruket och byggdes inte upp igen förrän 1889 då Höganäsbolaget övertagit verksamheten. 1903 flyttades produktionen av stabbarpstegel från Stabbarp till Höganäs och senare till Bjuv. Efter flytten från Stabbarp är det oklart hur stor mängd stabbarpsleror som ingick i produkterna.

Malda leror. Parallellt med tegelverket producerades och såldes även malda och siktade leror liksom chamotte för murbruk.

Byggtegel. Från 1905 och två år framåt tillverkades byggtegel och något senare även taktegel. Råvaran för denna produktion hämtades från dagbrott strax norr om schakt Jean Molin men också från befintliga avfallshögar.

Transporter

Järnväg. Efter ombildandet av bolaget 1872 anlades en smalspårig järnväg från schakt Jean Molin via fabriken till den normalspåriga järnvägen i närheten av Eslövs station. Smalspåret mellan fabriken och normalspåret togs bort 1898 då Eslöf-Klippans järnväg byggdes eftersom denna passerade i omedelbar anslutning till fabriken.

Allmänt

Stabbarpkolen ansågs som medelmåttiga till dåliga eftersom den tillhör en yngre formation. Däremot fick den eldfasta leran gott rykte, varför gruvan oftast betraktades som en ren lergruva. Som brytningsmetod användes ortdrivning och pelarbrytning med stöttning av taket.

De sk. stjärnlerorna kom från de nedersta etagerorna (tegel med dessa leror märktes *STABBARP*. Tegel med övriga kvalitéter märktes endast med STABBARP).

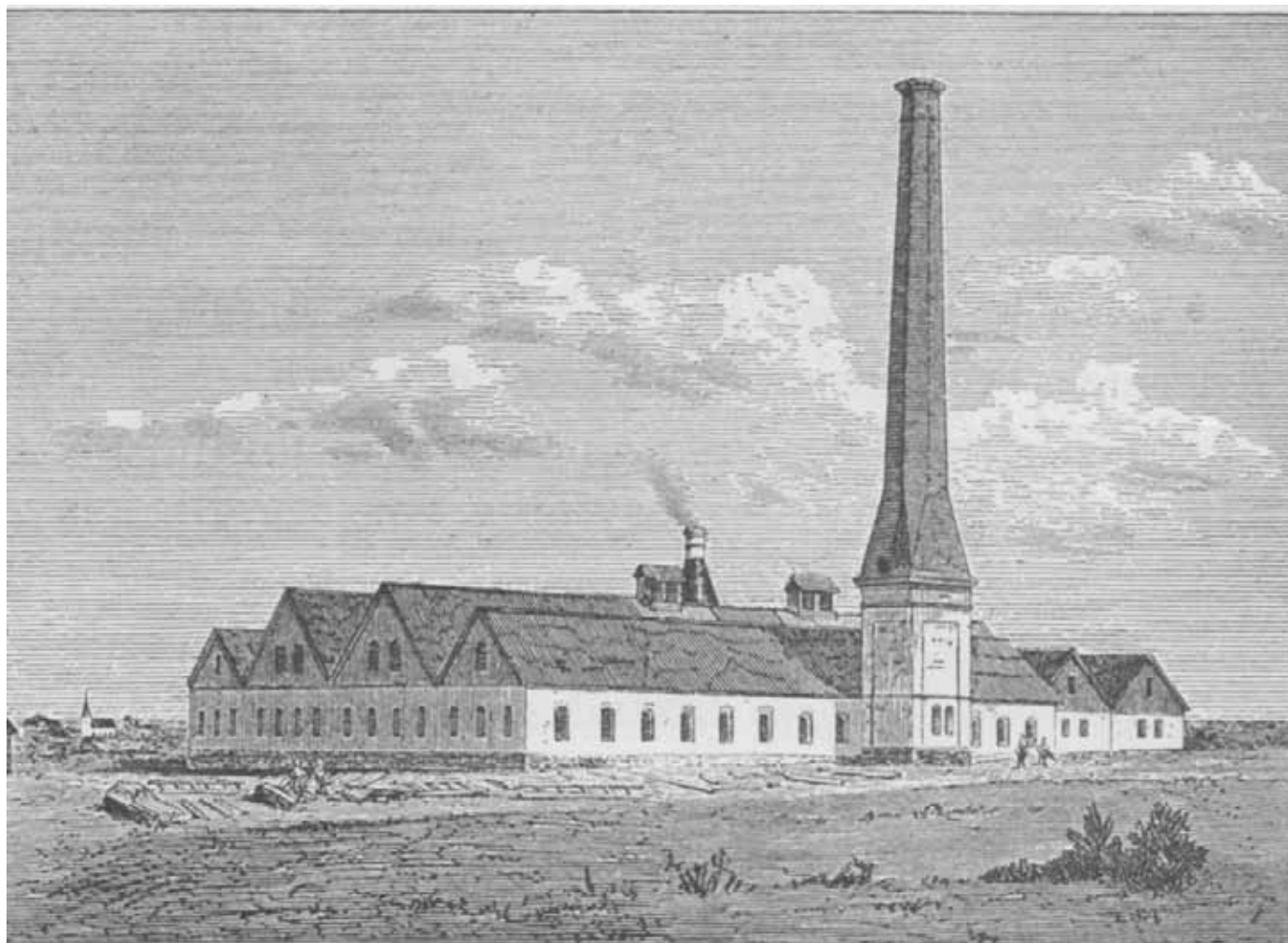
Flera ras har inträffat, ras som har haft återverkningar ända upp till jordytan. Bl. a. har det norr och nordväst om schakt II uppstått fördjupningar i marken. Ett luftschakt ca 100 m norr om schakt II uppkom spontant efter ett ras.

Arbetsstyrkan har varierat med åren men aldrig varit över 50 man.

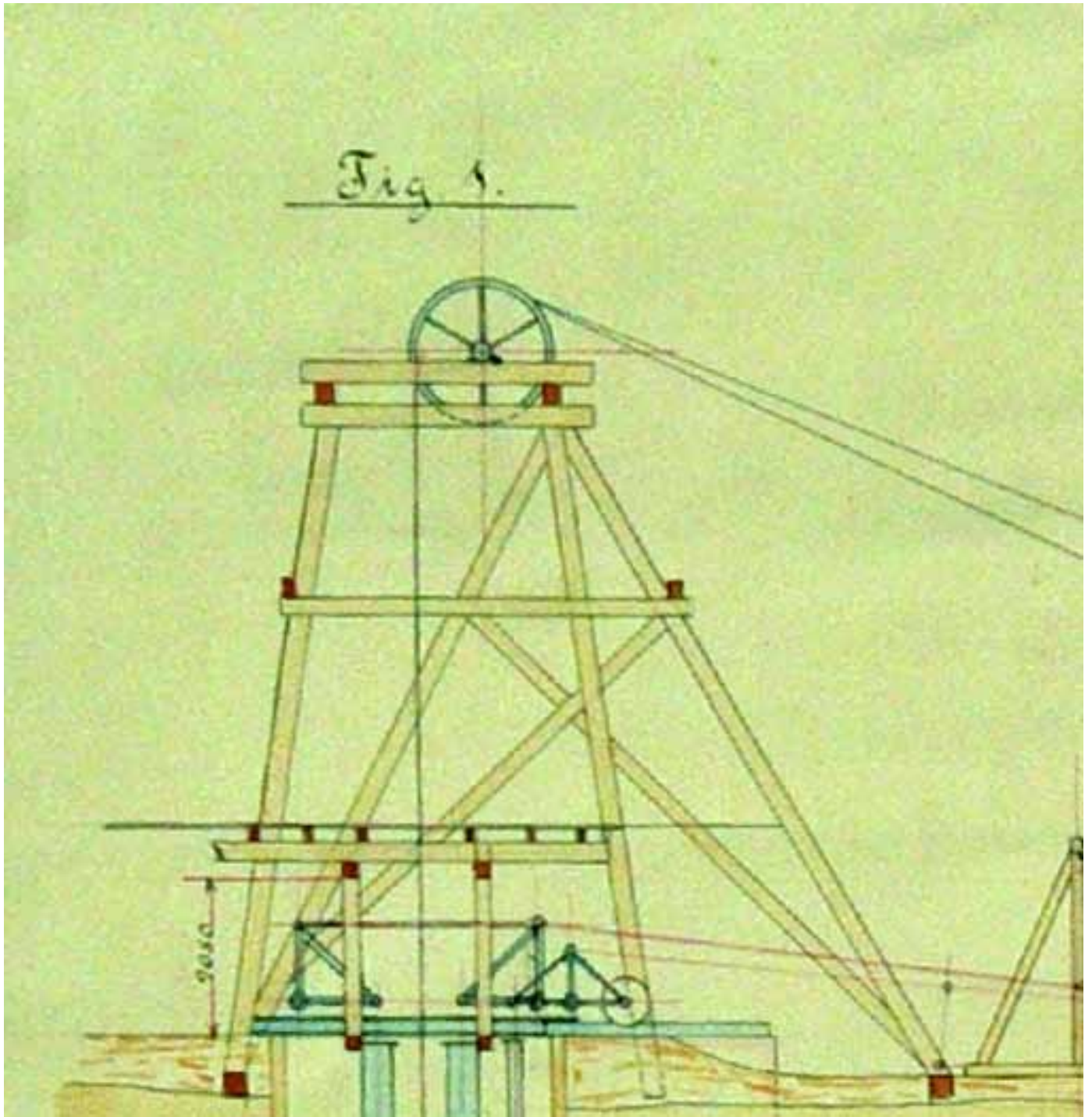
Uppfördringen under det sista året (1904) uppgick till ca 200 ton kol och 11 000 ton eldfast- och 250 ton klinkerlera. Totalt fram till 1910 (inkl dagbrottet) bröts ca 8 000 ton kol, 176 000 ton eldfast lera och 6 500 ton klinkerlera.

Någon egentlig försäljning av kol skedde aldrig eftersom kolet förbrukades för verksamheten på plats.

Höganäs Aktiebolag övertog verksamheten 1888 och byggde en tegelfabrik 1889 på platsen för en tidigare (1881) nedbrunnen. Produktion pågick till 1903 då den flyttades först till Höganäs och senare till Bjuv



Två bilder på tegelverket. Den övre från ca 1870 (före branden 1881) och den undre från Högnäsbolagets tid efter uppbyggnad av fabriken 1889.



Schakt Trolles galge. Ritning från 1903.



I dag (2009) finns endast fragmentariska rester kvar av den tidigare så omfattande verksamheten på platsen. Ovan ett översiktsfoto. Nedan rester från en lerdamm





Två foton visande den kvarvarande muren längs det inkommande stickspåret från Eslöf-Klippan järnvägen.





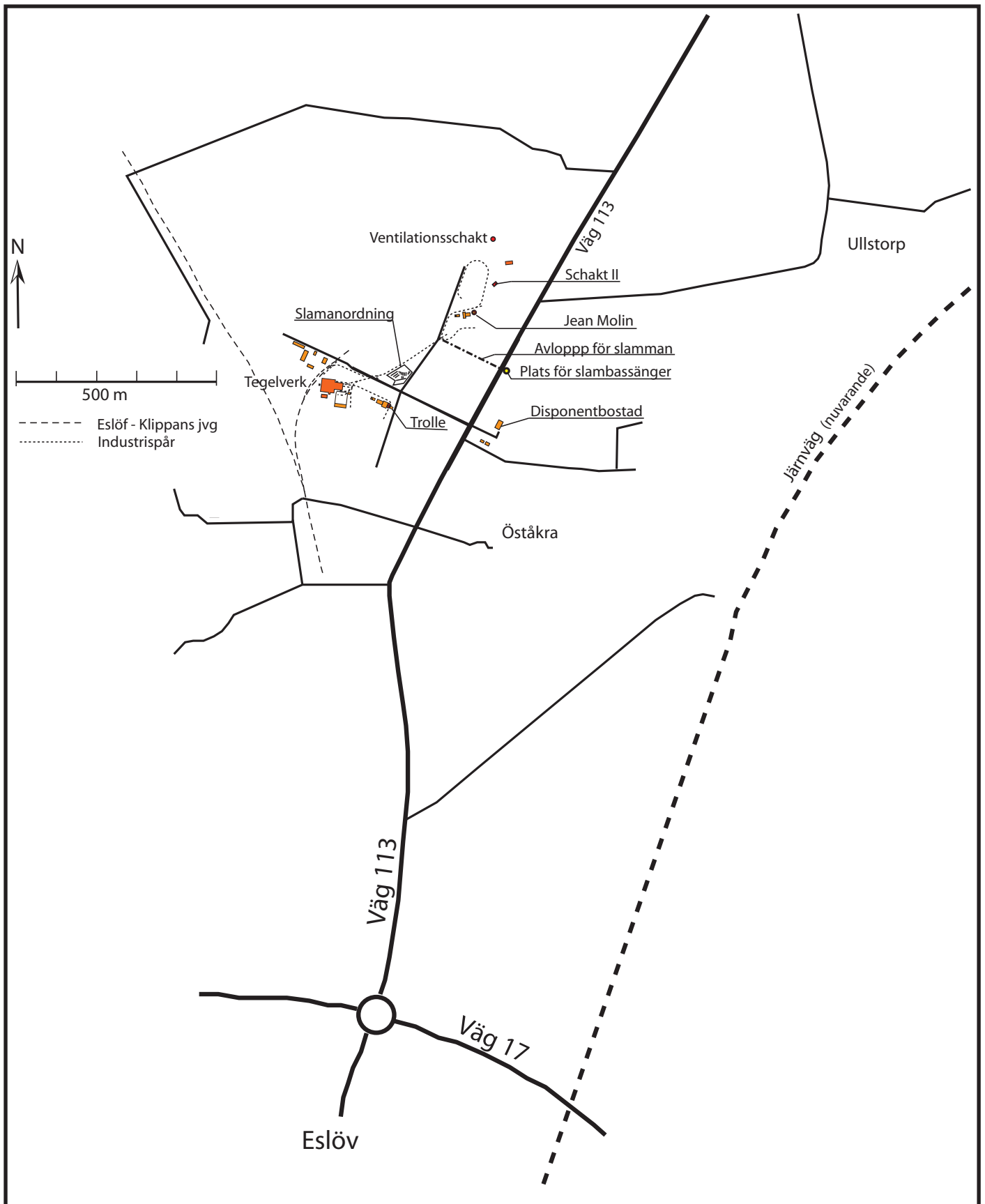
Två bilder visande kvarvarande rester av grunder till bl. a. tegelverket.



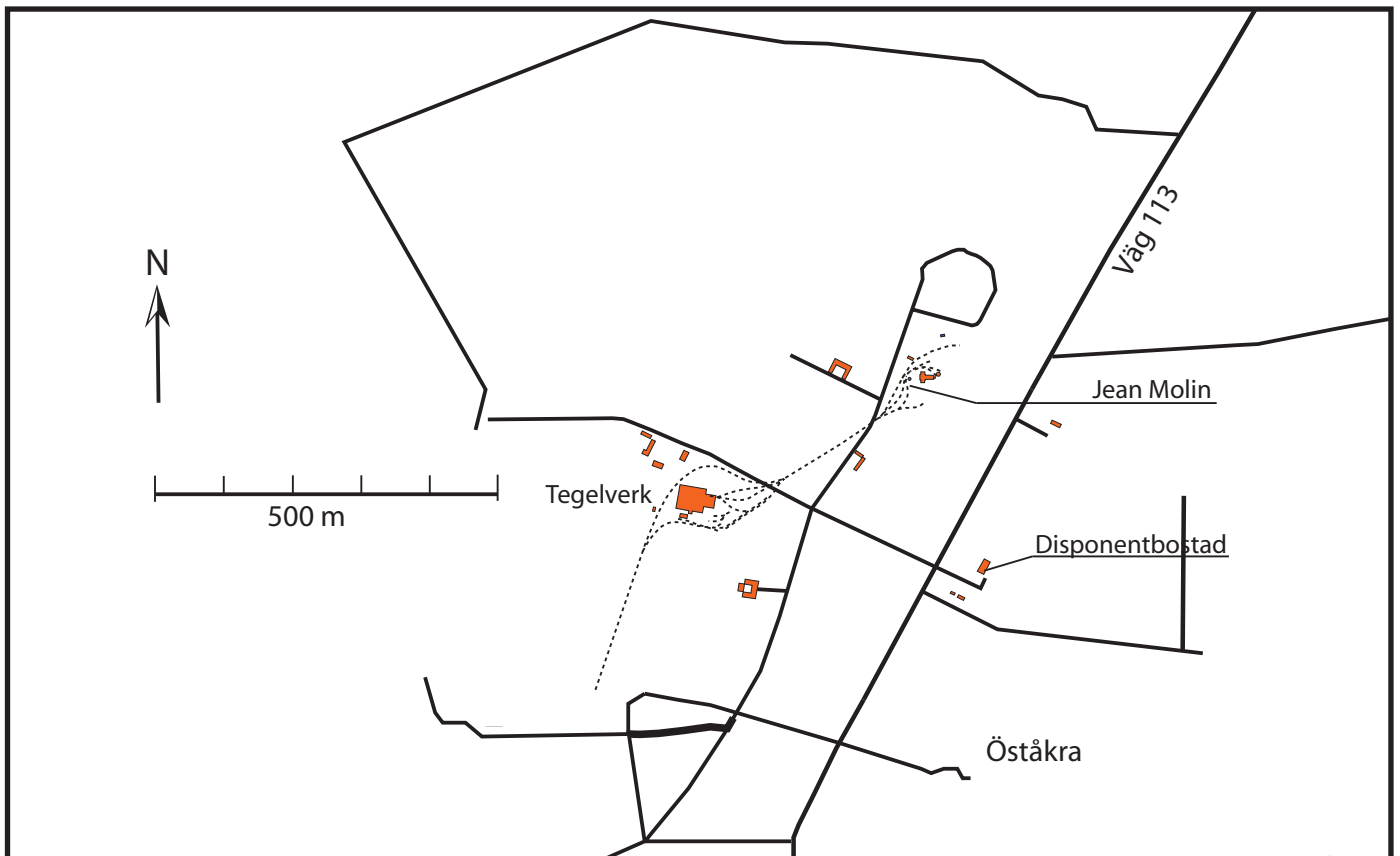


Ovan visar resterna av Schakt Trolle.
Nedan syns resterna av den gamla bron över vilken järnvägen mellan Eslöv - Klippan passerade.

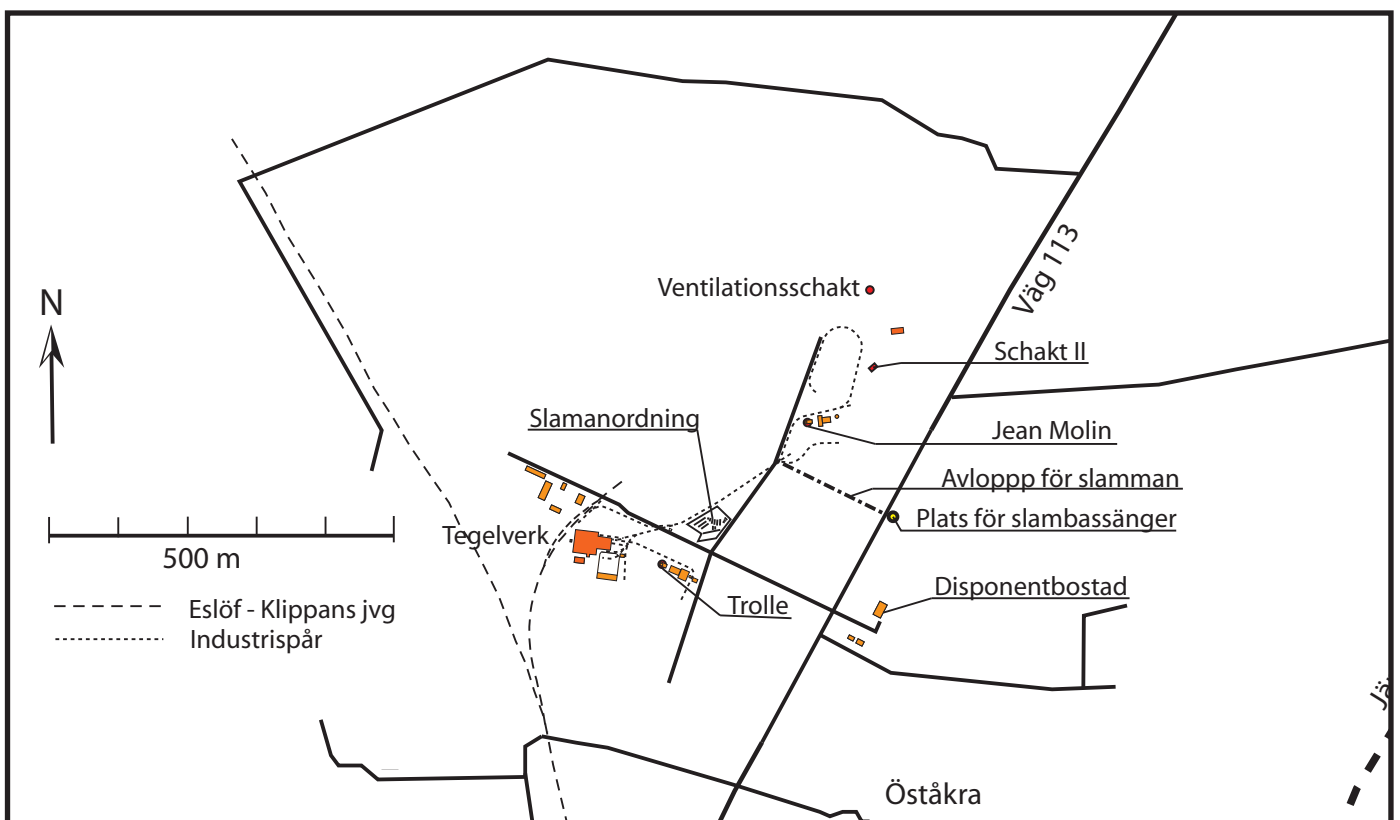




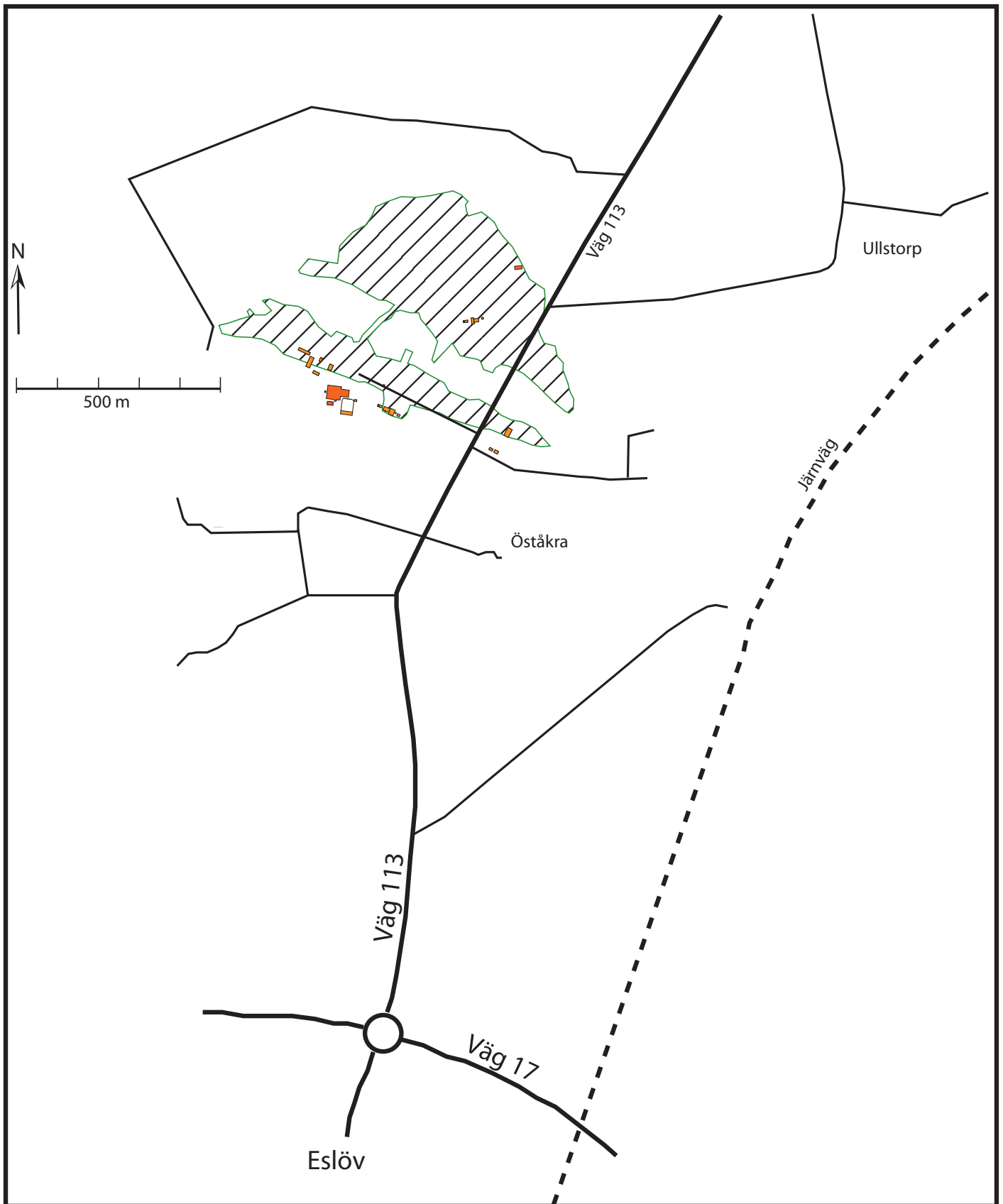
Översiktsskiss över Stabbarps fabriksanläggning 1907 med det moderna vägnätet som referens. I nederkanten syns rondellen strax norr om Eslövs centralort. Järnvägen Eslöv-Klippan är endast markerad vid fabriksområdet. Byggnader visas som de var 1907.



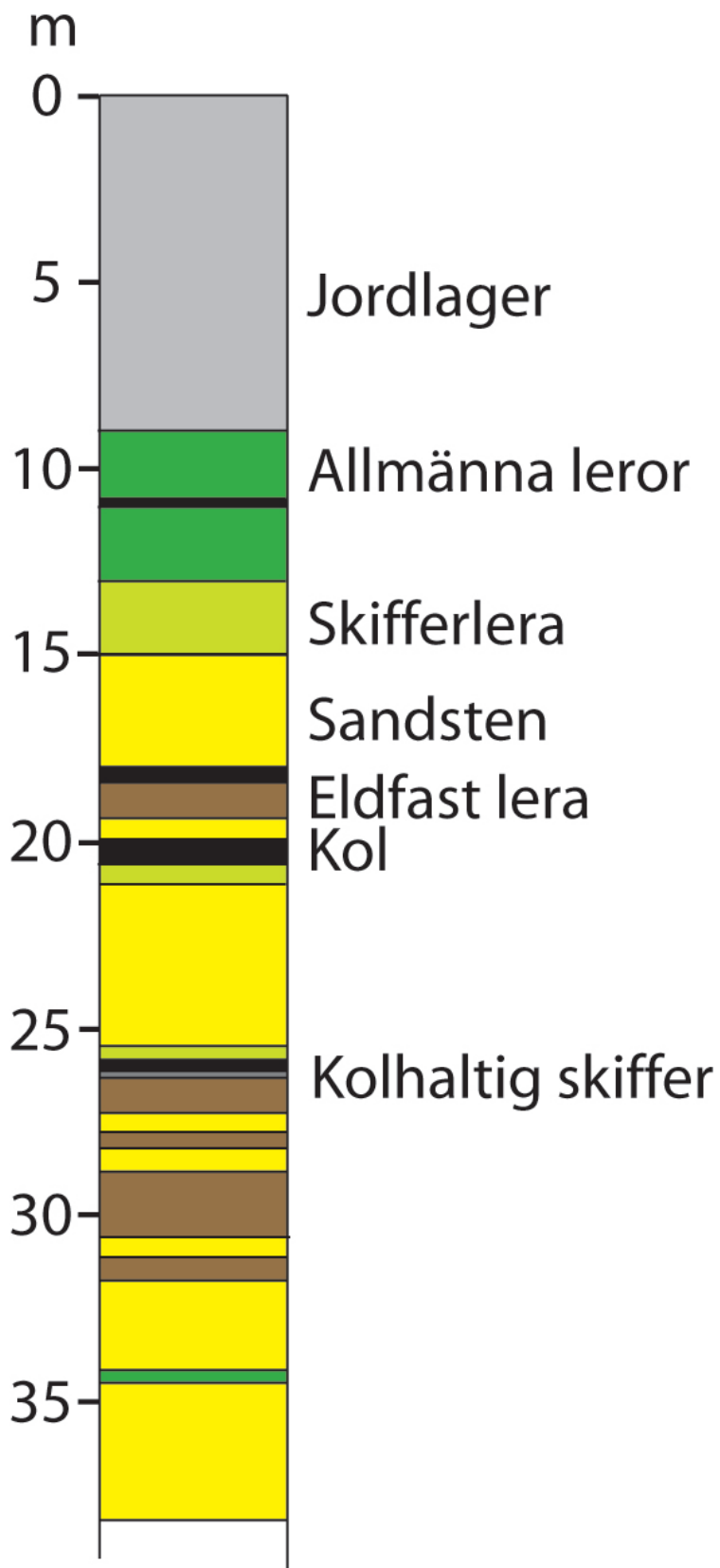
Skiss visande anläggningen ca 1880 före branden 1881. Smalspåriga järnvägen till Eslöv är kvar. Endast schakt Jean Molin bearbetas.



Skissen ovan visar fabriksanläggningen som den såg ut 1907. Den smalspåriga järnvägen till Eslöv har ersatts med ett stickspår. Schakt Trolle har tillkommit liksom lertaget norr om Jean Molin. Några av byggnaderna nordväst om tegelverket finns fortfarande kvar, liksom disponentbostaden.



Skiss visande de utbrutna delarna av kolflötsen. Skissen omfattar både övre- och undre flöts



Profilen har hämtats från schakt Jean Molin och kan, även om det förekommer en hel del variationer, representera hela brytningsområdet.